

Μερικές σκέψεις για τη συνεργασία υποψήφιου διδάκτορα – επιβλέποντος

Δ. Κολιόπουλος

Η φύση της διδακτορικής διατριβής

Θα ήθελα να επισημάνω ότι πιστεύω ακράδαντα ότι το καθεστώς του υποψήφιου διδάκτορα σηματοδοτεί τον απογαλακτισμό του ερευνητή τόσο από τη διδακτική διαδικασία όσο και από τον 'δάσκαλο'. Ο επιβλέπων τη διατριβή μπορεί να έχει συμβουλευτικό ρόλο αλλά δεν είναι 'δάσκαλος' με τη στενή έννοια του όρου. Η διδακτορική διατριβή αποτελεί ένα πλαίσιο εργασίας όπου ο υποψήφιος διδάκτορας θα αναδείξει τη δική του συλλογιστική, τις δικές του ιδέες και τη δική του 'άποψη'. Η άποψη αυτή δεν διδάσκεται και δεν κληρονομείται από κανένα. Αποτελεί δε το κύριο συστατικό της πρωτοτυπίας που απαιτείται να έχει η διατριβή σε θεσμικό επίπεδο. Μάλιστα, σύμφωνα με τα λεγόμενα παλαιότερου συναδέλφου, η διατριβή αρχίζει να αποκτά ενδιαφέρον όταν ο επιβλέπων αισθάνεται ότι δεν καταλαβαίνει όλες της πτυχές του θέματος που αναπτύσσει ο υποψήφιος διδάκτορας. Οι απόψεις του επιβλέποντος δεν συνιστούν καθοδηγητική αρχή της διατριβής, ούτε οδηγούν πάντοτε σε επιτυχή αποτελέσματα.

Με βάση τα προηγούμενα, η διδακτορική διατριβή είναι μια καθαρά δική σας υπόθεση στην οποία θα πρέπει να επενδύσετε, δυστυχώς ή ευτυχώς, αρκετό χρόνο και πνευματική εργασία, ενώ φοβάμαι ότι θα χρειαστεί να την εντάξετε σε υψηλή θέση στην ιεράρχηση των επαγγελματικών σας υποχρεώσεων.

Η βιβλιογραφική έρευνα

Απαραίτητο στοιχείο της διδακτορικής διατριβής είναι η βιβλιογραφική έρευνα (κυρίως η ξενόγλωσση). Απαιτείται εξαντλητική διερεύνηση του συγκεκριμένου θέματος τόσο για λόγους εξασφάλισης της απαιτούμενης πρωτοτυπίας όσο και για τη διαμόρφωση της δικής σας 'άποψης'. Η βιβλιογραφική αναζήτηση δεν είναι μια 'εμπειριστική' διαδικασία. Απαιτεί την εκ των προτέρων συγκρότηση ερευνητικών προβλημάτων και ερωτημάτων καθώς και μια πρώτη διαμόρφωση ενός θεωρητικού πλαισίου τα οποία θα σας καθοδηγήσουν στη βιβλιογραφική έρευνα. Συγχρόνως, η έρευνα θα παρέχει υλικό που θα αποσαφηνίζει τα ερωτήματα και το θεωρητικό πλαίσιο. Τα παραπάνω μπορεί κανείς να τα διαπιστώσει από άρθρα που παρουσιάζουν βιβλιογραφικές επισκοπήσεις (reviews). Οι καλές βιβλιογραφικές επισκοπήσεις είναι αυτές που δημιουργούν καλές ταξινομήσεις βιβλιογραφικών αναφορών, δηλαδή, συγκροτούν μια συγκεκριμένη άποψη για το πώς 'διαβάζει' κάποιος το βιβλιογραφικό του υλικό.

Μπορείτε να έχετε πρόσβαση σε ξένη βιβλιογραφία σε διάφορες διεθνείς βάσεις δεδομένων από τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Πατρών (μέσω της σύνδεσης με το Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (HEAL-Link) - <http://www.heal-link.gr/>), μέσω του κόμβου του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (<http://www.ekt.gr>), μέσω του δικτυακού τόπου <http://scholar.google.com/> (επιστημονική αναζήτηση στο Google) ή μέσω της πιο γνωστής βάσης εκπαιδευτικών δεδομένων <http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/Home.portal>. Απαιτείται η διερεύνηση των πιο σημαντικών περιοδικών στο χώρο της Διδακτικής των φυσικών επιστημών τουλάχιστον για τα τελευταία δέκα έτη. Ορι-

σμένες φορές, ανάλογα με το θέμα και τα ευρήματα, η βιβλιογραφική έρευνα μπορεί να οδηγήσει εκτός από τη συγγραφή του αντίστοιχου κεφαλαίου, στη συγγραφή άρθρου. Ιδιαίτερη βοήθεια μπορεί να σας προσφέρει στη δουλειά σας η ανεύρεση και μελέτη άλλων παρεμφερών διδακτορικών διατριβών (διερευνήστε βάσεις διδακτορικών διατριβών εκτός από την ελληνική που βρίσκεται στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης).

Ενημερώνω τα άτομα που δεν διαμένουν στην Πάτρα ή στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ότι το πανεπιστήμιο Πατρών παρέχει τη δυνατότητα εικονικής σύνδεσης με τον πάροχο του πανεπιστημίου (μέσω ειδικού λογισμικού VPN που μπορείτε να προμηθευθείτε από τη διεύθυνση: <http://www.upnet.gr/vpn.php>) για απομακρυσμένες συνδέσεις dial-up ή συνδέσεις ADSL. Προϋπόθεση είναι η κατοχή λογαριασμού ηλεκτρονικού ταχυδρομείου τύπου username@upatras.gr.

Η βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Πατρών προσφέρει ένα σημαντικό εργαλείο σύνταξης μιας βιβλιογραφίας, το πρόγραμμα Refworks (Για περισσότερες πληροφορίες και για τον εξελληνισμένο οδηγό του Refworks απευθυνθείτε στον κο Γιάννη Τσάκωνα (τηλ: 2610 969 625, e-mail: john@lis.upatras.gr). Αν και μπορεί να σας φανεί κατ' αρχάς δύσκολο στη χρήση και ίσως χρονοβόρο, πιθανότατα να το (με) ευγνωμονείτε στο τέλος της διατριβής όπου θα έχετε να χειριστείτε μεγάλο αριθμό βιβλιογραφικών αναφορών.

Τυπικές υποχρεώσεις

Με βάση άτυπες συζητήσεις στο Τμήμα μας (δεν υπάρχει επίσημο κείμενο τυπικών υποχρεώσεων για τις μεταπτυχιακές σπουδές σε διδακτορικό επίπεδο) θεωρώ ότι η πορεία εκπόνησης της διατριβής είναι δυνατόν να ενισχυθεί σημαντικά αν ο ερευνητής εμπλακεί στη διαδικασία αξιολόγησης της δουλειάς του μέσω της συγγραφής άρθρων και της κρίσης που αυτά υφίστανται από μέλη των συντακτικών επιτροπών διεθνών αναγνωρισμένων περιοδικών στα οποία αποστέλλονται. Θεωρώ ότι είναι απαραίτητο να συνταχθούν ένα ή δύο τέτοια άρθρα πριν από τη διαδικασία υποστήριξης της διατριβής. Η διαδικασία αυτή αποτελεί μια μορφή **εξωτερικής αξιολόγησης** της εργασίας. Η συγγραφή των άρθρων αποτελεί ευθύνη των υποψηφίων διδασκτόρων ενώ είναι περιττό να δηλώσω ότι θα έχουν τη δική μου βοήθεια. Η μη υποβολή ή η απόρριψη των άρθρων ενδεχομένως να καθυστερήσει τη διαδικασία υποστήριξης της διατριβής.

Μια άλλη τυπική υποχρέωση είναι η παρακολούθηση εκδηλώσεων, σεμιναρίων ή άλλων δραστηριοτήτων που προτείνονται από τον επιβλέποντα ή άλλα μέλη των τριμελών συμβουλευτικών επιτροπών (δείτε τα μέλη τους στον πίνακα που επισυνάπτεται στο τέλος του μηνύματος). Εξ αυτών των εκδηλώσεων, δύο απαιτούν υποχρεωτική παρουσία. Πρόκειται για το Χειμερινό σχολείο υποψηφίων διδασκτόρων της ΕΔΙΦΕ όποτε αυτό οργανώνεται (περισσότερες πληροφορίες θα βρείτε στον δικτυακό τόπο <http://www.edife.gr>) και για μια ετήσια συνάντηση της ομάδας μας όπου θα ανακοινώνεται από σας η πρόοδος των εργασιών σας. Η συνάντηση αυτή μπορεί να είναι ανοικτή σε υποψήφιους διδάκτορες άλλων τομέων του τμήματός μας ή σε μεταπτυχιακούς φοιτητές του ΜΠΣ του ΤΕΕΑΠΗ και θα οδηγεί στη σύνταξη της ετήσιας έκθεσης προόδου η οποία είναι υποχρεωτική εκ του νόμου. Η συνάντηση θα απαιτήσει την ημερήσια παρουσία σας στους χώρους του ΤΕΕΑΠΗ (Παρόμοιες συναντήσεις έχουν διοργανωθεί στον Τομέα Θεωρητικής και Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής του ΤΕΕΑΠΗ από τον κο Κόμη). Η διαδικασία αυτή α-

ποτελεί μια μορφή **εσωτερικής αξιολόγησης** της εργασίας. Η επόμενη συνάντηση προβλέπεται για τον μήνα Σεπτέμβριο 2007 (συγκεκριμένη ημερομηνία θα οριστεί αφού συζητήσω μαζί σας). Η αδικαιολόγητη απουσία από αυτές τις δύο εκδηλώσεις μπορεί να επιφέρει τη διακοπή της συνεργασίας μας.

Τέλος, η εθελοντική εργασία στη διοργάνωση και πραγματοποίηση εκδηλώσεων του Τμήματος (π.χ., συνεδρίων) είναι επιθυμητή. Ορισμένοι μάλιστα εξ υμών υπήρξατε μέλη των οργανωτικών επιτροπών του 4^{ου} Χειμερινού Σχολείου Υποψηφίων Διδασκόντων της ΕΔΙΦΕ (16-18 Μαρτίου 2007) και του 4^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ιστορίας, Φιλοσοφίας και Διδασκαλίας των Φυσικών Επιστημών (5-7 Οκτωβρίου 2007 – <http://www.ecedu.upatras.gr/hpt>).

Επικοινωνία

Η τακτική επικοινωνία ανάμεσα στον επιβλέποντα και τον υποψήφιο διδάκτορα είναι δυνατόν να αποδώσει καρπούς όταν αυτή γίνεται με οργανωμένο τρόπο. Οι αέναες συζητήσεις ή οι γενικές συζητήσεις (πρέπει να υπάρχουν και αυτές) συνήθως δεν οδηγούν πουθενά. Προσπαθήστε να επικοινωνούμε με τρόπο συστηματικό (μέσω π.χ. παρουσιάσεων των ερευνητικών ερωτημάτων ή των υποθέσεων, των αποτελεσμάτων της βιβλιογραφικής αναζήτησης, των μεθοδολογικών προτάσεων, το σχεδιασμό ερωτηματολογίων / συνεντεύξεων / παρατηρήσεων, το σχεδιασμό διδακτικών δραστηριοτήτων κλπ). Ένα σχέδιο εκπόνησης και συγγραφής εκπαιδευτικής έρευνας που μπορεί να σας βοηθήσει στην οργάνωση της εργασίας σας μπορείτε να βρείτε στο ηλεκτρονικό 'μάθημα' <http://eclass.upatras.gr/courses/PN1483> στο οποίο πρέπει να εγγραφείτε απαραίτητα για να εξασφαλισθεί και η οργανωμένη επικοινωνία μας.

Τέλος νομίζω ότι είναι δυνατόν η μεταξύ σας τακτική επικοινωνία (με την ανταλλαγή πάσης φύσεως ντοκουμέντων και απόψεων) να διευκολύνει την ούτως ή άλλως δύσκολη πορεία προς την υποστήριξη της διατριβής. Η πεποίθησή μου αυτή βασίζεται κατά κύριο λόγο στο γεγονός της κοινής μεθοδολογικής προσέγγισης των θεμάτων σας. Τα στοιχεία αυτής της μεθοδολογίας θα τα βρείτε και στον τόμο 'Θέματα Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών: Η συγκρότηση της σχολικής γνώσης' που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Μεταίχμιο. Επίσης, αν επιθυμείτε να εγγραφείτε σε άλλα προπτυχιακά ή μεταπτυχιακά μου ηλεκτρονικά μαθήματα που προσφέρω μέσω του E-class (<http://eclass.upatras.gr/>) παρακαλώ να μου το δηλώσετε.

Εύχομαι σε όλες και όλους καλή επιτυχία στο δύσκολο έργο σας στο οποίο θα με βρείτε όπως πάντα συμπαραστάτη.